

4.2. JAPONIA

Rodica VELCIU

Relansarea economiei Japoniei a fost temperată în 2015 de reducerea accentuată a cererii în China și alte țări asiatice, spre care se îndreaptă jumătate din exporturile producătorilor japonezi.

Analiztii niponi afirmă că, după patru ani de guvernare Shinzo Abe, economia japoneză nu pare a fi în măsură să revină la o creștere economică susținută. Datele cele mai recente sugerează că ritmul lent al creșterii, înregistrat în 2015, va continua și în 2016-2017, în condițiile unei previzibile aprecieri a yenului japonez, a restângerii cererii externe (în special în China, principalul partener comercial al Japoniei) și a sporirii îndoielilor cu privire la abilitatea lui Shinzo Abe de a revitaliza economia. Scăderea absolută de ritm din ultimul trimestru al anului trecut se adaugă unui șir întreg de eșecuri ale politicii economice ale guvernului Abe.

Evoluția conjuncturii economice în 2015

Anul 2015 a marcat revenirea la un ritm pozitiv minim a **cererii interne** (0,1% după stagnarea din 2014), deși se situează cu mult sub nivelurile înregistrate în 2012 și 2013. Această creștere minimă s-a datorat revigorării **consumului public** (ritm de creștere de 1,2%, față de numai 0,1% în 2014), în timp ce **consumul privat** a continuat să se afle în "teritoriu" negativ și în 2015 (-1,2%, după -0,9% în 2014).

Potrivit ultimului Raport conjunctural semestrial al OCDE din iunie 2016³⁹, reducerea cererii țărilor asiatice a determinat o contracție puternică a producției industriale și a exporturilor japoneze.

Scăderea absolută a ritmului creșterii economice, cu -0,3%, în trimestrul IV 2015, reflectă fragilitatea redresării celei de-a treia economii a lumii și a determinat restrângerea **produsului intern brut la 0,6% (ritm anual) pe ansamblul anului 2015**. Creșterea din 2015 a PIB-ului a fost "salvată" de avansul din primul (+ 1%) și al treilea trimestru al anului (+ 0,3%), după creșterea zero înregistrată în 2014 și de 1,4% în 2013.

Cererea internă a contribuit cu 0,4 p.p. la reducerea din trim. IV a PIB-ului, (determinată de diminuarea consumului privat, a investițiilor publice și investițiilor rezidențiale private).

Doar **consumul privat** - care reprezintă aproximativ 60% din PIB – a contribuit la reducerea cu 0,65 p.p. a creșterii economice, care se estimează că va rămâne fragilă și inegală, în ciuda restrângerii pieței forței de muncă. Consumul populației, considerat "motor" al creșterii, a fost în 2015 cu 3,1% sub nivelul înregistrat la declanșarea programului de relaxare cantitativă și calitativă al Băncii Japoniei, fiind și unul dintre factorii determinanți ai contracției peste așteptări a economiei nipone din trim. IV 2015.

Cererea slabă a determinat și o slăbire a **activității investiționale**, ritmul investițiilor productive stagnând în 2015 (0,0% față de o creștere de 1,3% în 2014).

Din momentul majorării TVA-ului, în aprilie 2014, ritmul economiei Japoniei a alternat trimestre cu expansiune modestă urmate de trimestre cu scăderi ale creșterii economice, în ciuda aplicării strategiei ambițioase "abonomics" de activare a celor trei "săgeți" (de stimulare fiscală, relaxarea monetară și reforme structurale), lansată la sfârșitul anului 2012 de prim-ministrul Shinzo Abe.

În ultimele luni, Japonia s-a confruntat, de asemenea, cu turbulențele de pe piețele financiare și impactul încetinirii ritmului economiei Chinei, principala piață de desfacere a producătorilor niponi.

³⁹ OECD – „Economic Outlook”, no. 99, 01 June 2016, Paris

În aceste condiții, Banca Japoniei (BoJ) a decis, la sfârșitul lunii ianuarie 2016 să adauge un nou instrument de intervenție, prin adoptarea ratelor dobânzilor negative, dar acest lucru nu a avut efectul dorit.

În aceste condiții, **rata șomajului** s-a redus nesemnificativ, la 3,4% în 2015 față de 3,6% în 2014. Reducerea ratei șomajului și stabilizarea acesteia la un nivel atât de redus, a favorizat o ușoară sporire a salariului real.

La trei ani de la lansarea strategiei "abonomics", deflația a rămas o realitate a economiei Arhipelagului nipon: companiile rămân reticente în a investi și a crește salariile, iar cheltuielile de consum nu reușesc să se accelereze. Mai mult, în ultimul trimestru al anului 2015, ele s-au redus, afectând creșterea PIB-ului. **Rata inflației**, care a înregistrat o creștere de 2,7% în 2014, ca urmare a majorării taxei pe consum s-a încetinit, ajungând aproape de "zero" la mijlocul anului 2015 și **0,8% la sfârșitul anului**, reflectă și declinul prețurilor internaționale ale țigetei și materiei prime.

Redimensionarea politicii monetare, prin „relaxarea calitativă și cantitativă” în limitele obiectivului stabilit în octombrie 2014, de creștere a masei monetare la cca 80 de mii de miliarde yeni/an (16% din PIB), vizează atingerea țintei de inflație de 2%, care a revenit în „teritoriul pozitiv”, încă de la sfârșitul anului 2013. Aceste măsuri depășesc cu mult acțiunile de politică monetară similare luate în alte țări din zona OCDE, ceea ce a făcut ca așteptările privind atingerea țintei de inflație, de 2% să crească. Raportul OCDE menționat insistă pe necesitatea menținerii acestor măsuri, până la consolidarea inflației la nivelul stabilit, concomitent cu o monitorizare a riscurilor de nerealizare.

Deficitul bugetar primar s-a redus, de la 6,2% din PIB în 2014 la 5,4% din PIB în 2015. Această scădere s-a datorat reducerii investițiilor publice, având în vedere restângerea cheltuielilor de reconstrucție după cutremurul din martie 2011 și creșterea veniturilor, prin majorarea unor impozite și taxe.

Datoria publică, acumulată ca efect al numeroaselor programe de susținere a creșterii economice lansate de autorități după spargerea bulei financiare de la începutul anilor 1990, s-a ridicat la aproape 235% din produsul intern brut în 2015 (227,7% din PIB în 2014). Spre deosebire de cazul Greciei, datoria publică a Japoniei este, în proporție de peste 90%, deținută de investitori japonezi, în special de către Banca Japoniei (BoJ), care garantează în prezent rate scăzute ale dobânzii, dar agențiile de rating și organizațiile internaționale, precum FMI sau OCDE avertizează asupra riscurilor care se multiplică pe termen lung.

”Datorită faptului că nu abordează numeroasele probleme structurale ale Japoniei – rigiditatea pieței forței de muncă, lipsa de competitivitate a unor industrii – strategia ”abonomics” nu a reușit să schimbe percepția că Japonia este și va rămâne o economie în stagnare”, afirmă Takuji Okubo, analist la compania JapanMacro.

Perspective 2016-2017

Turbulențele de la începutul anului 2016, de pe piețele bursiere internaționale s-au extins în Japonia, pe fondul temerilor investitorilor privind evoluția economiei mondiale și a îngrijorărilor cu privire la situația financiar-bancară a țărilor din Uniunea Europeană.

În primul trimestru a.c., economia japoneză a avansat cu 1,7% an/an cu mult peste așteptările analiștilor, care însă sunt de părere că această revenire este insuficientă pentru a elimina riscul unei contracții în trimestrul II⁴⁰. Deși este o creștere modestă (0,4% față de trimestrul anterior) este socotită salutară, având în vedere că urmează unei contracții a produsului intern brut de 1,7% în trim IV 2015, dar scoate în evidență incapacitatea celei de-a treia economii a lumii de a stimula relansarea economiei potrivit strategiei ”abonomics”.

După performanța economică dezamăgitoare din 2015, experții OCDE anticipează o cvasistagnare a economiei nipone în următorii doi ani, ca rezultat al lipsei de eficiență a

⁴⁰ ”Japon : rebond surprise mais insuffisant du PIB au premier trimestre”, La Tribune, 18.05.2014, <http://www.latribune.fr/economie/international/japon-rebond-surprise-mais-insuffisant-du-pib-au-premier-trimestre-572081.html>

stimulentelor monetare, necesității consolidării fiscale și creșterii lente a salariilor, ce afectează accelerarea consumului privat.

Pentru **2016, se prognozează o creștere a PIB-ului real de 0,7%**, ca urmare a intensificării temporare a cererii interne, înainte de majorarea taxei pe consum, planificată pentru trim. II 2017. În așteptarea majorării TVA, creșterea economică se estimează că va deveni tot mai volatilă, iar ritmul anual se va încetini la **0,4% în 2017**.

După trei ani de funcționare a programului de relaxare monetară cantitativă și calitativă a Băncii Centrale a Japoniei (BoJ), este tot mai evidentă ineficiența acestuia, de susținere a unei creșteri economice dinamice și de lichidare a deflației.

În timp ce cererea internă a devenit tot mai volatilă, ca urmare a majorărilor salariale lente și menținere a unui nivel redus al consumului privat, perspectivele investiționale sunt temperate de potențialul redus al creșterii economice și înrăutățirea condițiilor de pe piețele externe.

Restrângerea pieței muncii va determina o oarecare accelerare a creșterilor salariale. Aceste creșteri, însoțite de o relativă diminuare a ratei de economisire a populației vor susține consumul intern.

Cu un curs al yenului cu 31% sub nivelul său din 2012, Japonia se plasează pe o poziție favorabilă în comerțul mondial.

O cerere mai solidă, atât externă, cât și pe plan intern va stimula producătorii niponi în inițierea de noi investiții.

Potrivit datelor guvernamentale, **consumul privat**, ce reprezintă 60% din PIB, a sporit cu 0,5% în primul trimestru 2016, cu mult peste așteptările analiștilor, urmând declinului de 0,8% din ultimul trimestru al anului 2015. Datele privind evoluția PIB sunt de natură să încurajeze guvernul Abe să decidă amânarea majorării planificate a TVA-ului pentru anul viitor și să pună în practică noul pachet de stimulente fiscale, cifrat la 5.000 de miliarde de yeni (40 miliarde euro).

Prima etapă a majorării taxei asupra consumului (TVA) s-a realizat în aprilie 2014 (de la 5% la 8%), premierul intenționând să determine astfel, reducerea imensei datorii publice a Japoniei. Recăderea în recesiune a economiei nipone, l-a determinat pe S. Abe să decidă amânarea cu 18 luni a celei de-a doua majorări planificate, ce va ridica TVA la 10%.

Deficitul bugetar se prognozează să se reducă substanțial în 2016 și 2017, până la 5,1% și, respectiv 4% din PIB. Un proiect credibil și detaliat de consolidare bugetară presupune măsuri suplimentare de creștere a veniturilor bugetare prin majorarea taxei pe consum, lărgirea bazei de impozitare pe venitul personal și cel al companiilor și sporirea taxei de mediu. Analiștii OCDE consideră că se impune, de asemenea, reducerea cheltuielilor bugetare prin diminuarea cheltuielilor asigurărilor sociale. Realizarea sustenabilității echilibrului bugetar presupune și consolidarea sistemului de asigurări sociale, care include o susținere mai substanțială acordată pentru creșterea copiilor și programe de asistență pentru persoane în vârstă, pentru ca persoanele active să nu fie nevoite să-și părăsească locul de muncă pentru îngrijirea părinților vârstnici. Astfel de politici, care ar fi finanțate prin măsuri de consolidare suplimentare, ar promova creșterea economică prin sporirea ocupării forței de muncă, în special pentru femei.

Inflația va ajunge, la sfârșitul perioadei de prognoză, la nivelul țintit, în timp ce excedentul contului curent va rămâne sub 4% din PIB.

Riscurile subliniate de analiștii OCDE se referă la cele **privind piața externă**, prin încetinirea ritmului de creștere a economiilor din Asia, ce ar atrage o diminuare a exporturilor și, implicit a producției industriale în Japonia.

Pe plan intern, nivelul deosebit de ridicat al datoriei publice (233% din PIB) reprezintă un risc major. În absența unei strategii concrete de realizare a unui excedent bugetar până în 2020 și de antrenare a datoriei publice pe o traiectorie descendentă, începând cu anul fiscal 2021, Japonia s-ar putea confrunta cu o pierdere a credibilității în sustenabilitatea sa financiară.

O creștere economică susținută necesită crearea unui „cerc virtuos” al sporirii prețurilor de consum, a salariilor și veniturilor companiilor, susțin expertii OCDE. Politica guvernamentală de ieșire din spirala deflaționistă și de depreciere a cursului de schimb al yenului, trebuia să fie însoțită de o creștere a salariilor. O majorare mai substanțială a salariului real se consideră că ar stimula

consumul, convertind redresarea industriei și sporirea profiturilor exportatorilor în dinamizarea creșterii economice.

Un alt element de stimulare a creșterii economice va fi și participarea la recent încheiatul Parteneriat Trans-Pacific (TTP - Trans-Pacific Partnership), care ar putea dubla cota de export a Japoniei, cu țări aflate în acorduri de liber-schimb, susțin analiștii.

Evoluția principalilor indicatori macroeconomici ai Japoniei în perioada 2012-2017

INDICATORI	2012	2013	2014	2015	2016 estimări	2017 previziuni
P.I.B. (ritm real de creștere, în %)	1,7	1,4	0,0	0,6	0,7	0,4
Cerere internă totală (ritm real de creștere, în %) din care:	2,6	1,7	0,0	0,1	0,5	0,0
- consum privat	2,3	1,7	-0,9	-1,2	0,3	0,0
- consum public	1,7	1,9	0,1	1,2	1,8	-0,5
-investiții productive	3,4	3,5	1,3	0,0	-0,1	0,3
Rata șomajului (în % din populația activă la sfârșitul anului)	4,3	4,0	3,6	3,4	3,2	3,1
Rata inflației (indicele prețurilor de consum, în %)	0,0	0,3	2,7	0,8	0,1	2,1
Sold bugetar (în % din PIB)	-8,7	-8,5	-6,2	-5,4	-5,1	-4,0
Datorie publică (în % din PIB)	215,4	221,5	227,7	230,0	233,1	234,3
Volumul exporturilor de bunuri și servicii (%)	-0,2	1,2	8,3	2,8	1,1	3,6
Volumul importurilor de bunuri și servicii (%)	5,3	3,1	7,2	0,3	0,3	1,6
Volumul exporturilor de bunuri și servicii (mlrd. dolari SUA)	877,1	794,8	816,6	738,5	772	819
Volumul importurilor de bunuri și servicii (mlrd. dolari SUA)	991,9	934,0	961,7	788,8	766	799
Sold balanță comercială (mlrd. dolari SUA)	-114,8	-139,2	-145,1	-40,3	5,9	20,7
Sold balanță de plăți curente (mlrd dolari SUA)	62,4	39,6	23,0	121,1	154	176
Sold balanță de plăți curente (% din PIB)	1,0	0,8	0,5	2,9	3,4	3,7
Curs valutar (1\$ = n yeni japonezi)	79,2976	97,5832	105,8523	121,0368

Sursa: OECD – „Economic Outlook”, no. 99, 01 June 2016, Paris

Referințe bibliografice

- *OECD – „Economic Outlook”, no. 99, 01 June 2016, Paris*
- *La Tribune*, ”Japon: rebond surprise mais insuffisant du PIB au premier trimestre”, 18.05.2014
- *European Commission – ”European Economic Forecast Spring 2016”, 03 May 2016, Brussels*
- *WTO - TRADE STATISTICS AND OUTLOOK, June 2016, Geneva,*